

EUSEBI GÜELL, EL MECENES

CARLES GÜELL I DE SENTMENAT

És per a mi un honor i un plaer participar avui en aquest acte d'homenatge a la figura d'Antoni Gaudí organitzat per la nostra Acadèmia, la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, integrat en un ampli cicle de conferències i visites que, estic segur, representaran una gran aportació dintre de l'Any Internacional dedicat al genial artista, que tanta difusió i impacte està assolint a nivell mundial.

Aquesta satisfacció personal es basa principalment en dos motius, en primer lloc pel fet de què aquest acte estigui organitzat per la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, a la qual tan vinculada se sent la família Güell; i en segon, perquè aquesta sessió d'avui em permet referir-me al meu besavi, Eusebi Güell i Bacigalupi, Comte de Güell, pel qual els seus descendents sentim un gran afecte i respecte. La seva personalitat i trajectòria vital van marcar un estil i tradició familiar de la qual ens sentim orgullosos i compromesos. Tradició que s'inicia amb la figura del seu pare, el meu rebesavi Joan Güell i Ferrer, impulsor i defensor de la incipient indústria de Catalunya a mitjans del segle XIX, i persona d'àmplia formació intel·lectual i inquietud cultural.

En efecte, la relació de la família Güell amb l'Acadèmia ve d'antic i s'ha mantingut al llarg dels anys. El propi Eusebi Güell i Bacigalupi fou acadèmic de número des de 1898 fins a 1918. El meu oncle avi, Joan Antoni Güell i López, Comte de Güell i Marquès de Comillas, fou President de l'Acadèmia durant 8 anys, des de 1928 a 1936; el seu fill, Juan Claudio Güell i Churruca, Conde de Ruiseñada, fou acadèmic de número des de 1940 a 1958; i el meu pare, Eusebi Güell i Jover, Vescomte de Güell i Marquès de Gelida, fou acadèmic de número des de 1959 a 1990. Actualment jo mateix sóc acadèmic d'honor des de 1995. La presència institucional de l'Acadèmia en el Patronat de la Fundació Güell és una mostra més d'aquesta vinculació.

Aprofito aquesta ocasió per recordar l'afecte i la illusió amb què el meu pare es referia sempre a tot el relacionat amb l'Acadèmia i les seves activitats, els seus constants comentaris i al·lusions a la mateixa han deixat a la nostra família una profunda empremta de respecte i afecte a aquesta Institució.

El tema que em correspon desenvolupar avui és, per indicació de l'Acadèmia, «Eusebi Güell, el Mecenes», tema que em sembla idoni per la meua preparació i sentiments familiars. Per parlar de Gaudí i els seus aspectes artístics i tècnics molts de vostès tenen, sens dubte, més coneixement i autoritat. Em sento doncs honorat per tenir l'oportunitat de parlar globalment del meu besavi Eusebi Güell i inevitablement, parlant d'ell, em referiré a la seva profunda relació d'amistat i compenetració amb Antoni Gaudí.

Eusebi Güell i Bacigalupi neix a Barcelona el 15 de desembre de 1846 i mor també a Barcelona, el 9 de juliol de 1918, és a dir, als 71 anys, després d'una intensa vida plena de contingut familiar, iniciatives empresarials i socials, preocupacions ciutadanes i culturals i, dintre d'elles, la seva especial relació amb Antoni Gaudí. Relació que sempre va estar presidida pel mutu respecte i, especialment, per una gran sintonia estètica i cultural.

Fruit d'aquesta relació, Eusebi Güell va encarregar a l'arquitecte Gaudí nombrosos projectes arquitectònics coneguts de tots vostès, que els varen mantenir en constant relació al llarg de les seves vides. Poques coses uneixen més a les persones que les realitzacions compartides i la lluita per superar les dificultats que, inevitablement, es presenten. Així fou, en efecte, l'estreta relació que mantingueren Eusebi Güell i Antoni Gaudí.

M'he referit a la sintonia estètica que va existir sempre entre ells. Una anècdota, coneguda però extraordinàriament reveladora, fou la particular forma en què es van conèixer el 1878. El meu besavi, durant una visita a l'Exposició Universal de París, va observar amb gran interès una vitrina de fusta, bronze i vidre que la guanteria Comella del carrer d'Avinyó de Barcelona exposava al gran certamen i es va interessar vivament per conèixer el seu dissenyador. De tornada a Barcelona contactà amb el jove artista de 26 anys, Antoni Gaudí. Jo sempre penso que la intuïció i la sintonia estètica que aquesta anècdota posa de relleu, origen de la primera trobada entre ambdós personatges, va influir decisivament a les seves vides.

A partir d'aquest moment, la relació personal es va mantenir de forma constant, però no va ser fins el 1886 que el meu besavi encarregà a Gaudí el projecte de la que hauria de ser la casa de la seva família, edifici anomenat avui Palau Güell. Tot un acte de confiança, tenint en compte l'ambició del projecte, les dificultats del solar triat, la costosa i llarga duració dels nombrosos avantprojectes i, finalment, de les obres de construcció.

De tots és coneguda la incomprensió que l'edifici, una vegada acabat, va produir en nombrosos àmbits de la ciutat i com Eusebi Güell es va mantenir sempre ferm i fidel al mateix, suportant les crítiques que es van produir a la seva època.

Uns anys després, concretament el 1900, s'inicia el projecte del Park Güell, concebut inicialment com una gran urbanització que hauria d'albergar a unes 60 famílies seguint les avançades corrents urbanístiques d'Anglaterra. La realitat va fer que les idees inicials no tinguessin prou èxit i que, de les 60 cases previstes, només en fossin construïdes tres: una per a Eusebi Güell, una altra per a Gaudí i una tercera per a la família Trias. Malgrat tot, el conjunt urbanístic es va realitzar en la seva totalitat per considerar que no s'havia de deixar incomplet l'ambició pla inicial que constituïa una unitat. Gràcies a això tenim avui un parc, que ha estat considerat «Patrimoni de la Humanitat».

Durant anys, Eusebi Güell i Antoni Gaudí van viure i convida en el Park mentre varen continuar les obres urbanístiques, que no van finalitzar fins el 1914. D'aquesta etapa guardo informació familiar directa i entranyable, doncs el meu pare, Eusebi Güell i Jover, va viure amb el seu avi durant anys, i ens parlava amb devoció d'aquesta etapa de la seva vida.

La indústria tèxtil «Vapor Vell», ubicada inicialment al barri de Sants, que Eusebi Güell va heretar del seu pare Joan Güell i Ferrer, fou traslladada a Santa Coloma de Cervelló, amb nous programes industrials i sota la denominació de «Colònia Güell». Empresa a la qual el meu besavi va dedicar tota la seva illusió i capacitat empresarial, considerant, des d'un principi, que era indispensable una completa integració del personal a tots els nivells. Aquesta concepció humanista de l'empresa el va portar a projectar les noves instal·lacions amb una colònia de residència, amb serveis educatius, sanitaris i religiosos.

Novament es va posar en contacte amb Antoni Gaudí, que va projectar una gran església, amb la cripta corresponent. En aquesta ocasió, les circumstàncies econòmiques mundials, concretament la incertesa derivada de la guerra europea de 1914, el van fer desistir de la construcció de la gran església, de la qual existeixen esbossos i avantprojectes que, estic segur, molts de vostès coneixen perfectament. Però va quedar, això sí, una cripta les característiques tècniques i artístiques de la qual són avui conegudes al món sencer com una de les obres de més interès del gran arquitecte Antoni Gaudí.

Com hem vist, la relació Güell-Gaudí no es va limitar a l'encàrrec d'importantes obres, sinó que va arribar a una compenetració i mútua admiració que impulsaren a Eusebi Güell a organitzar, l'any 1910, al Palais de París, una exposició sobre Gaudí. L'artista no va acudir a l'acte inaugural per estar immers en el seu treball i pel fet que no li va demanar la seva assistència personalment Eusebi Güell, sinó un dels seus fills. Es diu que Gaudí va dir aleshores «si m'ho hagués demanat el pare, no hagués pogut negar-me».

Parlant de la faceta empresarial d'Eusebi Güell, no podem oblidar el seu últim i important projecte empresarial, la construcció d'una fàbrica de ciment portland localitzada a Castellar de n'Hug, precisament a la finca de la família Abadal, on brollen les primeres fonts del riu Llobregat.

Eusebi Güell va creure necessari que Catalunya s'avancés en la fabricació d'aquest nou producte que hauria de revolucionar la construcció, instal·lant els

primers forns rotatoris que es van utilitzar a Espanya, tecnologia importada dels Estats Units, on es van desplaçar per conèixer la maquinària i el procés. Aquesta companyia, llavors anomenada Compañía General de Asfaltos y Portland Asland, amb les lògiques evolucions que imposa el món modern, és avui una gran empresa industrial que l'any passat va celebrar el seu centenari.

El meu pare sempre ens explicava la illusió del seu avi per tenir instal·lacions industrials en el primer i últim aprofitament energètic del Llobregat que, durant tants d'anys, va configurar l'eix industrial de Catalunya.

La personalitat d'Eusebi Güell no es pot entendre sense conèixer el seu entorn familiar i, molt particularment, el seu pare, Joan Güell i Ferrer, nascut a Torredembarra el 1800, fill d'un modest comerciant local. Güell Ferrer va conèixer a la seva vida les dues cares de l'emigració a les Amèriques, el fracàs i l'èxit. De nen va acompanyar el seu pare a Santo Domingo en una aventura que no va respondre a les expectatives previstes, havent de tornar al seu poble. Als 20 anys, després d'haver estudiat a l'Escola de Nàutica, es va aventurar ja pel seu compte a afrontar una nova emigració, aquesta vegada a l'illa de Cuba on, després de tretze anys d'esforços i sempre al sector del comerç tèxtil, acumulà una fortuna que li va permetre la tornada a Barcelona.

El que més admiro del meu rebesavi és que en aquell moment de la seva vida, comprenent que la seva formació era insuficient, va decidir ampliar els seus coneixements als Estats Units, França, Anglaterra i Suïssa, abans d'instal·lar-se definitivament a Barcelona, casant-se aleshores amb Francesca Bacigalupi, filla d'una família d'origen italià afincada a Barcelona.

És indubtable que la personalitat i l'exemple del seu pare van influir decididament en la formació d'Eusebi Güell. Viure la intensa lluita que durant 22 anys el seu pare desenvolupà en defensa de la incipient indústria catalana a través del proteccionisme, veure com mantenia amb fermesa en tots els fòrums les seves conviccions amb infinitat d'escrits i conferències a tota Espanya, i comprovar els resultats socials i polítics que sovint aconseguia amb els seus arguments i tenacitat, fou, sens dubte, un exemple que va formar al meu besavi.

Eusebi Güell es va casar amb Isabel López Bru, filla d'Antonio López y López, primer Marquès de Comillas, de personalitat desbordant i promotor d'innombrables empreses industrials, navilieres, comercials i financeres. Les companyies Transatlántica, Tabacos de Filipinas, Hullera Española i el Banco Colonial Español en són un bon exemple.

Fruit d'aquest matrimoni varen néixer 10 fills, 4 barons i 6 dones, i 16 néts, el que explica la gran extensió de la família en l'actualitat.

Eusebi Güell va viure intensament la família, ocupant-se de l'educació dels seus fills, conscient que una formació sòlida i integral és el millor patrimoni per fer front a la vida, creant, per altra banda, un ambient familiar ple d'interès per les arts, la cultura i les responsabilitats socials i ciutadanes.

La seva inquietud intel·lectual es posa de manifest no solament pels seus estudis universitaris d'economia política, dret i ciències aplicades, sinó pels seus constants viatges a l'estranger, el seu coneixement de les llengües i inclús per les seves publicacions, algunes de caràcter científic, com *L'immunité par les leucomaines*, editada inicialment en francès i més endavant traduïda a l'anglès.

La seva preocupació per la cultura i les arts fou permanent. A més de la seva relació amb Gaudí, va ser president del Consistori dels Jocs Florals de 1900. Periòdicament organitzava concerts a casa seva, protegint i recolzant músics com García Robles i Rodríguez Alcántara, pintors com Clapés i poetes com Josep M. López-Picó i Picó i Campamar, mallorquí, a qui li va encomanar, a més, la seva administració.

El seu sentit de la responsabilitat pels temes ciutadans i polítics el va portar a ser regidor de Barcelona el 1875, diputat provincial el 1878 i president del Centre Català. Participà activament en el famós Memorial de Greuges, presentat en el seu dia al Rei. Català fins les arrels, va defensar sempre una integració harmònica de Catalunya en el conjunt d'Espanya i una visió oberta cap a la resta del món.

El 1910, Sa Majestat el Rei Alfons XIII li va atorgar el títol nobiliari de Comte de Güell. Al seu escut heràldic hi va incorporar la cúpula concebuda per Gaudí pel Palau Güell, un colom com a símbol de la Colònia Güell i una llegenda popular que feia seva: «Ahir pastor, avui Senyor», referint-se a l'origen humil de la seva família.

Mor Eusebi Güell el 9 de juliol de 1918. El sentiment general de condol i reconeixement es va manifestar en tots els terrenys, des de la solemne i sentida manifestació popular del seu enterrament, fins les cròniques de tots els diaris de l'època, inclosos els que en vida havien combatut les seves idees i criticat alguns dels seus actes. El nostre pare ens va parlar sempre amb intensa emoció d'aquelles manifestacions populars que ell sentia com a pròpies.

Gràcies a la vostra invitació, President, he tingut l'oportunitat de preparar aquestes línies que m'han permès recordar i reviure vivències familiars entrañables i, especialment, el record permanent del nostre pare, que va saber transmetre'ns el sentit de respecte al passat i el compromís de mantenir viu l'esperit de la família.